

Рецензия

на дисертационен труд на

Шарон Бар

На тема:

**„КАЧЕСТВОТО НА ВЗАИМООТНОШЕНИЕТО МЕЖДУ ЗДРАВО
ДЕТЕ И НЕГОВИТЕ БРАТЯ ИЛИ СЕСТРИ С УВРЕЖДАНЯ И
РАЗВИТИЕТО НА СОЦИАЛНИТЕ УМЕНИЯ“**

за присъждане на образователна и научна степен “доктор”

Професионално направление 3.2. „Психология“

Докторска програма „Педагогическа и възрастова психология“

Научен ръководител:

Доц. д-р Даниела Карагяурова

Рецензент: доц. д-р Миглена Кръстева-Иванова

Актуалност на дисертационният труд:

Актуалността на представения дисертационен труд произтича от практиката на психологичната работа и нововъзникващите проблеми, произтичащи от нея. За професионалистите, които работят с деца с увреждания / ментални и физически/ неотменно се появява необходимостта да придобият знания и умения за подкрепа и репарирание на семейната среда, в която живеят децата с увреди. В много от случаите дори това е по-необходимо, в сравнение с преодоляването на дефекта, а това както знаем е палеативно и за съжаление често с песимистична прогноза. Грижата за здравето на сиблингите, на родителите, придобива първостепенна значимост.

Докторантският труд се фокусира изследване на взаимоотношенията между „здравни-увредени“ в различни аспекти. Изследват се параметрите общуване, ангажираност, емпатия, съперничество, агресия и игнориране в отношенията между братята и сестрите, както и сплотеност на семейството. Но също така се обръща изследователски поглед и върху разработване на програми за интервенция, насочена към цялото семейство, тъй като е естествено детето с увреждане да получава по-голямо внимание и активно време на семейството.

Теоретична разработка е организирана в шест глави, със съответните теоретични обзори и направени обобщения от тях, като подробна и достатъчна теоретична рамка на изследването.

Емпиричната част е представена чрез целите, задачите и изследователските хипотези. Формулирани са коректно и отговарят изцяло на замисъла на изследването. Представените инструменти на изследването са също адекватни на замисъла на изследването и на поставените

изследователски задачи и издават единството със съдържателното описание на конс труктите. Инструментите са с добри психометрични характеристики. В рамките на проучването са използвани следните въпросници:

- Опис на поведението на братята и сестрите.
- Оценка на социалните умения при младежи на Матсън (MESSY)
- Скала за оценка на адаптивност и сплотеност в семейството
- Система за оценка на адаптивното поведение, второ издание, ABAS-II

Анализ на получените резултати:

Направени са следните изводи от анализът на резултатите- когато един от сиблингите е с увреждане, то отношенията с другите сиблинги се характеризират с агресия и съперничество, сравнени с контролната група. Установено е, че сплотеността на семейството е в отрицателна корелация с емпатията и ученето в системата на отношения между братята и сестрите и в положителна корелация с агресията в семействата с деца със специални нужди, но е установена силна корелация с трите положителни показателя на системата на отношенията между братята и сестрите (общуване, емпатия и учене).

Като цяло се оказва, че за здравите деца, живеещи с брат или сестра със специални потребности, домашната среда и системата от взаимоотношения с брат или сестра и родителите са сложни и изискват компромис, за да отговорят на нуждите и на двете деца.

Друг важен извод е, че поради разстройство в развитието или заболяване на един от братята и сестрите, здравите деца ще търсят среда или други алтернативни рамки, в които да развиват своите социални умения.

Резултатите от проучването ясно показват, че е необходимо разработването на специфичен модел на психологична подкрепа на семействата на деца с увреждания, който обаче да носи и своя индивидуален отпечатък, съобразен със специфичните нужди на всяка семейна система, както и от знанията и уменията на професионалиста-психолог.

Заключение:

Направени са адекватни изводи от изследването, като също така и коректно са посочени аспектите, които го ограничават и дават възможност за критика. Това показва професионалната опитност и изследователска честност на дисертантката.

Изведени са шест приноса на дисертацията, с теоретичен и практико-приложен смисъл.

1. Направена е систематизация на основни теории и изследователски перспективи за системата на отношенията между братята и сестрите, когато единият тях има специални нужди, а другият е здрав.
2. Резултатите от цялостното изследване запълват съществуващ дефицит в изследванията на социалните умения и социалното поведение на здраво дете, което е част от семейство с дете със специални нужди.
3. Резултатите от емпиричното изследване разкриват, че системата на отношенията между братята и сестрите, когато единият има специални нужди е по-конкурентна и агресивна, отколкото когато и двете деца са здрави. Установена е отрицателната корелация между обучението в

отношенията между братята и сестрите, когато единият от тях има специални нужди, и адаптивното социално поведение на здравото дете, както и положителната корелация между агресията и това поведение.

4. Резултатите от емпиричното изследване показват, че семейната сплотеност е в отрицателна корелация с емпатията и ученето в системата на отношенията между братята и сестрите и в положителна корелация с агресията в семействата с деца със специални нужди, но е в силна корелация с трите положителни показателя на системата на отношенията между братята и сестрите (приятелство, емпатия и учене).
5. Семейните интервенции за подпомагане на здравите деца в семействата имат решаващ характер. Вниманието към здравото дете може да допринесе за неговото развитие и да подобри адаптацията му. Освен това тя предоставя на родителите инструменти, за да осъзнаят своите нужди и желания.
6. Практико-приложната значимост се изразява в предложените конкретни препоръки за осигуряване на подкрепяща социална рамка на здравите деца в семействата.

Авторефератът напълно отговаря на изискванията за научен текст. Посочени са необходимите публикации.

От всичко изложено до този момент смятам, че дисертационният труд на Шарон Бар има представява напълно завършен конструкт. Предлагам на членовете на уважаемото жури да ѝ бъде присъдена ОНС „Доктор“ в професионално направление 3.2. Психология.

12.05.2022 г, Варна

рецензент: доц. Д-р М. Кръстева-Иванова